

ВИДИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Україна як сучасна, незалежна держава може виступати як кредитором, так і боржником у відносинах з іншими державами, юридичними чи фізичними особами.

Трансформація економічної системи України пов'язана із значними економічними, політичними, соціальними перетвореннями та ускладненнями та потребує залучення значних фінансово-кредитних ресурсів, що у свою чергу призводить до надмірної заборгованості та значного обсягу проблем. А саме, обслуговування боргу складає значну частину витратів бюджету, що скорочує фінансування життєво необхідних витрат; неспроможність сплатити борг та відсотки за користування позикою веде до політичного та економічного пресингу з боку зарубіжних країн та внутрішнього розладу, до втрати державності [1].

Стрімке зростання сумарного державного боргу, зумовлене надмірним нарощуванням внутрішнього державного боргу, залученням у значних обсягах кредитів міжнародних фінансових організацій, неконтрольованим наданням державних гарантій і трансформацією умовних зобов'язань уряду в прямий державний борг, може призвести до кризи державної заборгованості в Україні вже у 2010–2011 рр. [2].

Таким чином, вивчення поняття державного боргу та його класифікація, розроблення та вивчення даного питання в загальнотеоретичному аспекті як однієї з основних категорій державознавства є життєвонеобхідним на даний час.

Однак в Україні на сьогодні спеціальних досліджень щодо класифікації державного боргу, його структури та змісту не здійснювалось. Деякі зареєстровані у Верховній Раді України проекти закону про державний борг не містять визначення розширеної класифікації державного боргу, зокрема внутрішнього і зовнішнього [3]. Тоді як реалії життя вимагають чіткості у розумінні змісту поняття державного боргу, його адекватного відображення у правових формах, оскільки кожен із елементів структури державного боргу має свої характерні підстави виникнення, порядок обслуговування і погашення.

Проблем визначення змісту державного боргу, його класифікації торкалися такі вчені, як Р. Баро, Дж. Б'юкенен, Ф. Модільяні, М. Кучерявенко, А. Нечай, А. Гальчинський, О. Гетманець, А. Кравченко, В. Мироненко, С. Пахомов, Т. Бондарчук. Особливості макроекономічного середовища трансформації, в якому розвивається державний борг, а також проблеми державної заборгованості у перехідний період досліджено у працях Г. Башнянина, Т. Вахненко, О. Заруби. Вагомим є доробок економістів та фінансистів, наприклад, праці О. Барановського, В. Новицького, Б. Гунського. Проблему управління державним боргом розглядали А. Вавілов, Г. Трофімов, В. Козюк, О. Горська.

Як вже зазначалося вище, в Україні спеціальних наукових досліджень з питань визначення класифікації та структури державного боргу, особливо та-

ких, що стосуються саме видів державного боргу України, не здійснювалось. Взагалі відчувається дефіцит вагомих досліджень у сфері державного боргу, а коло публікацій обмежується переважно фрагментарними працями. Бракує ґрунтовних, базових досліджень на рівні загальнотеоретичної юриспруденції, які мали б теоретичне та практичне значення для розвитку українського права та держави.

Відсутність чіткої теоретичної класифікації державного боргу України на практиці позначається на тому, що законодавча вимога щодо щорічного затвердження Верховною Радою України структури державного внутрішнього боргу не дотримується.

Тому дуже важливим є визначення видів державного боргу України, що може слугувати підґрунтям до визначення поняття державного боргу, зокрема як інституту теорії держави та права.

Для більш повного усвідомлення видів державного боргу України та їх чіткого розрізнення важливо дослідити питання особливостей формування державного боргу України.

Формування державного боргу має як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти. Серед об'єктивних причин слід назвати такі: несприятливий інвестиційний клімат; трансформаційний спад виробництва; зауваження на цій основі податкової бази; наявність від'ємного сальдо торговельного балансу; переваження застарілої технологічної бази зі значним ступенем морального і фізичного зносу основного капіталу; уповільнені темпи виробничого відтворення.

Суб'єктивні ж пов'язані із ситуативними прорахунками в тактиці впровадження реформ та фактичної відсутності стратегії розвитку фінансового ринку. А також — зі спробами «пожежного» вирішення поточних проблем [4].

Крім того, на збільшення державного боргу в Україні вплинули також такі специфічні чинники: структурна розбалансованість національної економіки; надмірне збільшення видаткової частини бюджету за рахунок дотацій, які надає держава певним галузям (енергетика, вугільна промисловість та ін.); збереження значної кількості нерентабельних державних підприємств, що дотуються; значний обсяг тіньової економіки; структура бюджетних видатків, що не відповідає наявним фінансовим можливостям уряду; прийняття на себе Українською державою зобов'язань Ощадного банку СРСР [5]; прийняття державою боргів підприємств (через відсутність чіткого розмежування між фінансами підприємств та держави за рахунок державного бюджету відбувало погашення простроченої заборгованості суб'єктів господарювання за енергоносії); виплата значних сум на виконання гарантійних зобов'язань за експортними кредитами; прихований дефіцит бюджету — накопичення заборгованості бюджетними установами (розрахунки взаємозаліками та казначейськими векселями); нецільове використання бюджетних коштів; нерозвиненість фондового ринку; інфляційні очікування і перманентна девальвація гривні [6]; недостатній рівень економічної свідомості та культури.

Формування державного боргу в Україні відбувалося у кілька етапів. Зокрема, перший етап приблизно з 1991 р. до першої половини 1994 р. Характер-

ною особливістю зазначеного періоду було безсистемне утворення та нагромадження боргу шляхом залучення прямих кредитів НБУ, надання урядових гарантій за іноземними кредитами українським підприємствам, врегулювання боргових взаємовідносин з Російською Федерацією.

На другому етапі (друга половина 1994 р. — перша половина 1998 р.) поряд з проведенням боргової політики попередніх років почалося активне залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій та зовнішніх комерційних (фідуціарних) позик.

Третій етап формування державного боргу, що тривав з другої половини 1998 р. до 2000 р., позначився загостренням проблем у сфері управління державним боргом. Необхідність виконання Україною своїх боргових зобов'язань, особливо пікові їх виплати в окремі періоди у поєднанні зі світовою фінансовою кризою, дуже ускладнили ситуацію.

Четвертий етап формування державного боргу охоплює період з 2001 р. до цього часу. Управління державним боргом на цьому етапі характеризується переходом від антикризового управління до проведення виваженої боргової політики, спрямованої на зменшення боргового навантаження на економіку держави [7].

На сьогоднішній день в Україні діє Закон «Про державний внутрішній борг України» 1992 р., в ст. 1 якого визначено, що державним внутрішнім боргом України є строкові боргові зобов'язання уряду України у грошовій формі. Державний борг гарантується всім майном, що перебуває у загальнодержавній власності [8].

В п. 16 ст. 2 Бюджетного кодексу України нормативно закріплено поняття державного боргу (борг Автономної Республіки Крим чи борг місцевого самоврядування) — загальна сума заборгованості держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), включаючи боргові зобов'язання держави (Автономної Республіки Крим чи міських рад), що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору [9].

Зрозуміло, що йдеться і про внутрішній і про зовнішній державний борг, а також про те, що чітко розрізняють борг держави в цілому та борг органів місцевого самоврядування, автономних утворень (державний та муніципальний — місцевий).

Для теорії державознавства та для подальшої практичної реалізації через українське законодавство вкрай важливе передбачити види і типи боргових зобов'язань уряду. Сьогодні, як вже зазначалося вище, законодавче визначення міститься лише щодо внутрішнього державного боргу, яке також потребує перегляду. Крім цього, однією з центральних проблем та основоположним питанням класифікації державного боргу України є його поділ на дві основні частини: внутрішній та зовнішній. В Україні єдиний критерій законодавством не передбачений. Законодавча невизначеність у статусі боргових зобов'язань

уряду була одним із факторів, які ускладнюють порядок здійснення розрахунків із кредиторами держави — нерезидентами, хоча досвід міжнародного правового регулювання дозволяє вести мову про доцільність принципу резидентства. Що ж до грошового виразу внутрішнього державного боргу, то він може виражатися і в національній грошовій одиниці, і в іноземній.

Таким чином, можна зробити висновок, що, незважаючи на те, що в законодавстві немає чіткого поділення державного боргу на внутрішній та зовнішній, цілком зрозуміло, що державний борг України складається з державного внутрішнього боргу і державного зовнішнього боргу. Державний борг України також може класифікуватися за типом кредитора та за типом боргового зобов'язання.

Як вже зазначалося вище, відносини з державного внутрішнього боргу регулюються ЗУ «Про державний внутрішній борг України».

Отже внутрішній державний борг України — це строкові боргові зобов'язання уряду України у грошовій формі.

До складу державного внутрішнього боргу України належать позики уряду України й позики, здійснені при безумовній гарантії уряду для забезпечення фінансування загальнодержавних програм. Державний внутрішній борг України складається із заборгованості минулих років та заборгованості, що виникла за борговими зобов'язаннями уряду України. До боргових зобов'язань уряду належать випущені ним цінні папери, інші зобов'язання у грошовій формі, гарантовані урядом України, а також одержані ним кредити.

Боргові зобов'язання уряду України можуть бути коротко- (до 1 року), середньо- (1–5 років) і довгостроковими (5 і більше років).

У деяких випадках можуть застосовуватися й інші форми урядових боргових зобов'язань. Характер й умови таких зобов'язань у кожному конкретному випадку визначає уряд України за погодженням із НБУ. Умови й порядок випуску державних цінних паперів і регулювання їхнього обігу визначаються відповідно до Закону України «Про цінні папери і фондову біржу».

Розміщення боргових зобов'язань уряду України та надання гарантій від його імені провадиться за його дорученням Міністерством фінансів. Граничні розміри державного внутрішнього боргу України, його структура, джерела й строки погашення встановлюються Верховною Радою України одночасно із затвердженням державного бюджету України на наступний рік.

Внутрішній державний борг гарантується всім майном, що перебуває у загальнодержавній власності. Внутрішній державний виникає у зв'язку із залученням коштів від вітчизняних кредиторів у національній валюті.

За структурою, визначеною ЗУ «Про державний бюджет на 2010 рік», внутрішній державний борг складається частково з облігацій внутрішньої державної позики, іншу частку складають кредити НБУ та інші зобов'язання [10].

Внутрішні боргові зобов'язання можна умовно розбити на ринкові, такі, що існують у формі емісійних коштовних паперів, і неринкові, виниклі за підсумками виконання федерального бюджету і випущені в рахунок фінансування заборгованості, що утворилася. Якщо випуск і звернення перших досить рег-

ламентовані і включаються в програму внутрішніх запозичень на черговий фінансовий рік, то другі випускаються нерегулярно, не дивлячись на прийняття відповідних законодавчих актів.

Наростання внутрішнього боргу менш небезпечно для національної економіки в порівнянні із зростанням її зовнішнього боргу. Витоку товарів і послуг при погашенні внутрішнього боргу не відбувається, проте виникають певні зміни в економічному житті, наслідки яких можуть бути вельми значні. Це пов'язано з тим, що погашення державного внутрішнього боргу призводить до перерозподілу доходів усередині країни.

Внаслідок державних та муніципальних запозичень складаються боргові відносини, які визначаються поняттям «державний борг» та «борг місцевого самоврядування».

Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів встановлює Кабінет Міністрів України відповідно до умов Бюджетного кодексу. Уряд України 24 лютого 2003 р. затвердив постанову «Про затвердження Порядку здійснення запозичень до місцевих бюджетів» № 207.

Отже кожен місцевий бюджет може виходити на ринок запозичень. Формами запозичення муніципального органу є: випуск облігацій внутрішніх позик; укладення угод про отримання позик, кредитів, кредитних ліній у фінансових установах.

Запозичення до місцевих бюджетів здійснюються на визначену мету і підлягають обов'язковому поверненню. Запозичення можуть бути здійснені лише до бюджету розвитку, за винятком запозичень для покриття тимчасових касових розривів. Держава на несе відповідальності по зобов'язаннях за запозиченнями до місцевих бюджетів [11].

Державний борг визначає економічні стосунки держави як позичальника з її кредиторами відносно перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту на умовах повернення, терміновості і оплати.

Заборгованість урядових органів накопичується і перетворюється на державний борг. Його доводиться виплачувати з відсотками. Говорять, що сьогоднішні державні позики — це завтрашні податки. Деякі платники податків є власниками державних коштовних паперів. Вони отримують відсотки по цих паперах і одночасно платять податки, які частково йдуть на виплату державних позик і кредитів. Як правило, з поточних бюджетних доходів не можливо виплачувати повністю відсотки і в строк погашати державні позики. Постійно потребуючи ресурсів, уряди удаються до все нових позик, покриваючи старі борги, вони роблять ще більше нові.

Аналіз сучасних тенденцій зовнішньої заборгованості на світових фінансових ринках є актуальним для України з огляду на необхідність оптимізації управління її зовнішньою заборгованістю, в тому числі управління ринками, а також оцінки перспективи залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

Україна має величезний економічний потенціал, але як країна з перехідною економікою відчуває гостру потребу у фінансових ресурсах, у тому числі й зовнішніх кредитах. Хоч уряд України й прагне зменшити залежність націо-

нальної економіки від зовнішніх запозичень за допомогою активного залучення кредитних коштів на внутрішньому ринку, у найближчій перспективі зовнішні кредити відіграватимуть важливу роль у формуванні її фінансових ресурсів [12].

Отже, зовнішній державний борг України — це сукупність заборгованості держави за позичками на зовнішньому ринку перед іноземними державами, організаціями і особами.

Більш широким є визначення державного боргу як сукупність зобов'язань органів державної влади всіх рівнів перед нерезидентами за непогашеними позиками та нарахованими відсотками, а також зобов'язань підприємств, гарантованих органами державної влади [13].

Він складається з: позик на фінансування державного бюджету та погашення зовнішнього державного боргу; позик на підтримку національної валюти; позик на фінансування інвестиційних та інституціональних проектів; державних гарантій, що надаються Кабінетом Міністрів України для кредитування проектів, фінансування яких передбачено Державним бюджетом України; інших гарантій.

В Україні, як вже зазначалося вище, згідно з Бюджетним кодексом, право на здійснення державних позик у межах і на умовах, передбачених законом про Державний бюджет України, належить державі в особі міністра фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України. Виключно Верховна Рада Автономної республіки Крим та міські ради мають право здійснювати внутрішні позики. Зовнішні позики можуть здійснювати лише міські ради міст з кількістю населення понад 800 тис. мешканців, за офіційними даними державної статистики на час ухвалення рішення про здійснення позик. Міністр фінансів України з метою економії коштів та ефективності їх використання має право вибрати кредитора, від позики й валюту запозичення. Кабінет Міністрів України, Рада Міністрів Автономної республіки Крим в особі міністра фінансів Автономної республіки Крим та міські ради в особі керівників їх виконавчих органів можуть надавати гарантії щодо виконання боргових зобов'язань суб'єктам виключно в межах повноважень, установлених відповідно законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет [14].

В організаційно-правовому аспекті відносини щодо формування, трансформації й повернення державного боргу не відрізняються від традиційних форм фінансових відносин, пов'язаних з комерційним і фінансовим кредитуванням чи обігом цінних паперів. Однак особливості міжнародних економічних зв'язків визначають специфіку відносин стосовно формування й управління зовнішнім боргом, що відрізняє їх від аналогічних відносин на внутрішньому ринку [15].

Зовнішній борг для країни є найбільшим тягарем, тому що для його погашення держава повинна віддавати будь-які товари, робити певні послуги. Можливі ситуації, коли кредитор ставить визначені умови, після виконання яких і надає позику. Якщо платежі за неї складають значну частину надходжень від зовнішньоекономічної діяльності країни, то залучати нові позики з-за кордону стає важко. Їх надають неохоче й під вищі відсотки, вимагаючи застав чи особливих порук. У деяких мало розвинутих і середньо розвинутих країнах

щорічні зобов'язання виплат за позиками перевищують усі надходження від зовнішньоекономічної діяльності. У сфері зовнішнього державного боргу діє низка нормативних актів, що й визначають відносини з такого боргу між Україною та іншими державами. Так, одним з основних є Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів від 8 квітня 1983 р. [16].

Характер розрахунків платежів за позиками залежить як від інструменту запозичення (облігації державної позики, кредитні угоди), так і від кредитора (Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний банк реконструкції та розвитку та ін.), кожен з яких має власну методику розрахунку платежів за позикою.

Інституційна система міжнародних і валютно-фінансових відносин включає численні міжнародні організації. Їх об'єднує спільна мета — розвиток співробітництва і забезпечення цілісності та стабілізації складного і суперечливого всесвітнього господарства. Організаціями, що мають всесвітнє значення, є спеціалізовані інститути ООН: Міжнародний валютний фонд; Міжнародний банк реконструкції та розвитку; Міжнародна асоціація розвитку; Міжнародна фінансова корпорація, Світовий банк. Відносини України з міжнародними фінансовими організаціями юридично зумовлюються Законом України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» та угодами між Україною і вказаними організаціями [17]. Програми кредитування Світовим банком передбачають ряд операцій, кожна з яких стосується конкретних вимог, пов'язаних з перебудовою і капіталовкладеннями. Співробітництво з Міжнародним валютним фондом пов'язане з регулюванням валютно-кредитних відносин і наданням Україні допомоги при валютних ускладненнях шляхом коротко- і середньострокових кредитів. З Європейським банком реконструкції і розвитку Україна співробітнічає за такими напрямками, як енергетика і телекомунікації. Головним призначенням кредитів «стенд-бай» є кредитування макроекономічних програм у країнах — членах МВФ. Кошти надаються окремими порціями (траншами) через встановлені проміжки часу. Хід виконання кредитної угоди контролюється за допомогою цільових критеріїв. З їх досягненням позичальник отримує наступну порцію кредиту. Стабілізаційні програми розробляються МВФ спільно з країною-позичальником. Програми спрямовані на використання переважно ринкового регулювання економіки, мають дефляційний характер. Вони включають: скорочення державних витрат, особливо на соціальні потреби; збільшення податків на особисті доходи; відміну або зменшення державних субсидій на продовольство і товари широкого вжитку; підвищення облікових ставок, обмеження обсягу кредиту; девальвацію національної валюти, запровадження єдиного валютного курсу, регулювання зовнішньої заборгованості [18].

Сутність відносин щодо зовнішнього боргу розкривається через специфічні характеристики цих відносин, що відрізняють їх від боргових відносин між

резидентами однієї країни. Ці специфічні особливості зумовлені економічними, політичними та правовими відмінностями позичальника та кредитора, а також взаємозв'язком зовнішнього боргу з державним бюджетом і платіжним балансом.

Таким чином, зовнішній борг будь-якої країни є сумою її зобов'язань, що склалися на певну дату перед іноземними кредиторами у формі грошей, товарів, послуг. Світовий банк, надаючи статистику за зовнішньою заборгованістю, виділяє окремо: довгострокову заборгованість, заборгованість перед Міжнародним валютним фондом (МВФ), короткострокову заборгованість.

До довгострокової належить заборгованість тривалістю понад один рік у складі: державного прямого боргу, що утворюється внаслідок запозичень держави; державного умовного боргу, який є результатом того, що держава виступає гарантом за запозиченнями інших суб'єктів господарювання, не гарантованого державного боргу приватних суб'єктів господарювання.

Оскільки МВФ кредитує країни-члени за допомогою продажу їм необхідної іноземної валюти в обмін на національну, то заборгованість перед МВФ станом на кінець року відображає обсяги зворотного викупу країною-позичальницею у МВФ національної валюти. Заборгованість країни-позичальниці автоматично зменшується, якщо її національна валюта, що є у розпорядженні МВФ, купується іншою країною.

Короткострокову заборгованість формують: кредити терміном не більше одного року; платежі з обслуговування довгострокових кредитів (відсотки та комісійні), що за графіком мають сплачуватися у поточному році.

Аналіз міжнародного ринку запозичень доводить, що є стійкий зв'язок між рівнем економічного розвитку країни та співвідношенням її зовнішніх коротко- й довгострокових запозичень. На певному етапі економічного розвитку країни зменшується її залежність від зовнішніх запозичень, насамперед довгострокових, що пояснюється накопиченням у неї достатніх за обсягом внутрішніх «довгих» капіталів [19].

Основною особливістю використання зовнішніх позикових засобів, на відміну від внутрішніх, для країни-дебітора є більш сильна позиція кредитора в переговорному процесі. Погіршення політичної кон'юнктури може підірвати можливість країни з виплати зовнішньої заборгованості [20].

Суттєве збільшення державного боргу породжує ризики гіперінфляції та збереження хронічно високих бюджетних дефіцитів, які створюватимуть перешкоди для відновлення інвестиційного процесу і переходу економіки на траєкторію стійкого зростання.

У нинішніх умовах одну з основних ролей у виробленні зваженої політики управління державним боргом та зменшення масштабів трансформації умовних зобов'язань уряду у прямий державний борг, є вивчення та вироблення чіткої класифікації видів державного боргу України, оскільки державні позики таким чином матимуть цільовий характер та органічно будуть вписуватися у систему антикризового регулювання економіки.

Система класифікації державного боргу України, порядок утворення дер-

жавного боргу і критерії віднесення боргових зобов'язань до державного боргу України, механізм управління погашення та інше повинно бути врегульовано спеціальним законом про державний борг та фундаментальними науковими розробками.

Найбільш актуальною на сьогоднішній день може бут класифікація державного боргу України, яка буде спиратися на положення Спеціального стандарту поширення даних по державному боргу, розробленому Міжнародним валютним фондом, відповідно до якого можна розробити більш розширену класифікацію державних боргових зобов'язань за такими критеріями: 1) залежно від участі держави щодо погашення та обслуговування боргу: прямий і непрямий (гарантований); 2) залежно від ринку розміщення боргових зобов'язань: внутрішній ринок, зовнішній ринок (тобто внутрішній і зовнішній державний борг); за валютною структурою боргу: в національній валюті та в іноземній валюті; 4) за інституційною структурою (залежно від статусу кредитора або власника боргового зобов'язання): публічні органи, приватні організації фінансового та банківського сектора; організації нефінансового сектора різних форм власності; органи місцевого самоврядування; резиденти; нерезиденти; 5) залежно від виду та строків здійснення виплат: капітальний, поточний; 6) залежно від типів боргового зобов'язання: ринкові; неринкові [21].

При визначенні видів державного боргу України та його складу важливо враховувати, які види боргових зобов'язань можуть включатись до державного боргу, які не можуть вважатися державним боргом. Слід розуміти і розмежовувати поняття, які передбачають необхідність здійснення окремих платежів за рахунок бюджетних коштів, проте за рядом критеріїв і ознак не включаються або не повинні включатися до державного боргу. Постає питання типологізації та класифікації державної заборгованості за критеріями, які дозволили б відсіяти невластивий для структури державного боргу та його змісту елемент чи складову. Кінцевим результатом наукових досліджень має стати визначення особливостей правової природи різного виду боргових зобов'язань

Наведена вище класифікація державного боргу України більш системно відображає боргове становище нашої держави; допомагає у чіткому визначенні структури державного боргу та його обсягів; відображає специфіку різних видів боргових зобов'язань та їх співвідношення у загальній структурі боргу; допомагає у формуванні боргової стратегії держави тощо та може бути покладена в основу базових теоретичних засад науки державознавства.

Література

1. Горобець О. Г. Державний борг України та його вплив на розподіл валового внутрішнього продукту // Актуальні проблеми економіки — 2005. — № 3. — С. 17–23.
2. Вахтенко Т. Трансформація боргової моделі України у кризовий період // Вісник НБУ. — 2009. — № 11. — С. 40–45.
3. Проекти Закону України «Про Державний борг України» № 1229 від 20 травня 2005 р.; № 1229-1 від 17 червня 2004 р.
4. Резнікова Н. Яка межа прийнятна? // Євроаналітика. — 2005. — № 1. — С. 51–53.
5. Козюк В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України / В. В. Козюк. — Тернопіль : Карт-бланш, 2002. — 238 с.

6. Підвищення ефективності боргової політики держави. — 2004. — 348 с. — (Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України : у 6 т. ; т. VI).
7. Жовтанецький О. М. Особливості формування державного боргу в Україні / О. М. Жовтанецький, Н. В. Чуба // Вісник економічної науки. — 2006. — № 1. — С. 57–61.
8. Про Державний внутрішній борг : Закон України від 16 вересня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 41. — С. 1346–1347.
9. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 37–38. — Ст. 189.
10. Про Державний бюджет України на 2010 рік : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 22–23, 24–25. — Ст. 263.
11. Про затвердження Порядку здійснення запозичень до місцевих бюджетів : постанова Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2003 р. № 207.
12. Аноація наукового обґрунтування до Основних напрямків бюджетної політики на 2005 рік. — С. 23.
13. Лютий І. О. Державний кредит та боргова політика України : монографія / [І. О. Лютий, Н. В. Зражевська, О. Д. Рожко]. — К., 2008. — С. 139–238.
14. Акчуріна Ю. М. Держава та регіони // Державне управління. — 2009. — № 1. — С. 5–10.
15. Кузьменко О. Організаційно-правові проблеми управління державним боргом України // Право України. — 2005. — № 4. — С. 56–58.
16. Фінансове право України : підручник / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, І. Є. Криницький ; за ред. М. П. Кучерявенка. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — 320 с.
17. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 33. — Ст. 474.
18. Фінансове право : підручник / відп. ред. О. П. Гетманець. — Х. : Еспада, 2008. — 416 с.
19. Рязанова Н. С. Сучасні тенденції зовнішньої заборгованості // Фінанси України. — 2005. — № 7. — С. 26–38.
20. Лютий І. О. Сучасні тенденції розвитку та використання державного кредиту у розвинутих зарубіжних країнах / І. О. Лютий, О. Д. Рожко // Світ фінансів. — 2006. — № 4. — С. 17–25.
21. Заверуха І. Правові проблеми класифікації державного боргу // Право України. — 2007. — № 3. — С. 51–55.

Аноація

Федоров В. А. Види державного боргу України. — Стаття.

У статті розглядається питання класифікації державного боргу України, підкреслюється його нерозробленість у загальнотеоретичній юриспруденції. Йдеться про його важливу роль у виробленні зваженої політики управління державним боргом та зменшення масштабів трансформації умовних зобов'язань уряду у прямий державний борг. Зроблено висновок про необхідність узгодження та нормативного закріплення класифікації державного боргу України.

Ключові слова: державний борг України, внутрішній державний борг України, зовнішній державний борг України, заборгованість перед Міжнародним валютним фондом (МВФ).

Аноація

Федоров В. А. Виды государственного долга Украины. — Статья.

В статье рассматривается вопрос классификации государственного долга Украины, подчеркивается его неразработанность в общетеоретической юриспруденции. Идет речь о его важной роли в выработке взвешенной политики управления государственным долгом и уменьшения масштабов трансформации условных обязательств правительства в прямой государственный долг. Сделан вывод о необходимости обобщения и нормативного закрепления классификации государственного долга Украины.

Ключевые слова: государственный долг Украины, внутренний государственный долг Украины, внешний государственный долг Украины, задолженность перед Международным валютным фондом (МВФ).

Summary

Fedorov V. A. Classifications of the State Debt of Ukraine. — Article.

The issues of divergences in state debt of Ukraine classifications, it is not considered enough in general theoretic jurisprudence. Speech goes about his important role in making of the self-weighted policy of management and diminishing of scales of transformation of conditional obligations of government a national debt in a direct national debt. There is a conclusion about a necessity of generalization and normative estimation of state debt of Ukraine.

Keywords: state debt of Ukraine, inner state debt of Ukraine, foreign (inter) state debt of Ukraine, debt is before the International monetary fund (IMF).

УДК 346.21

Л. В. Машковська

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ НЕКОМЕРЦІЙНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність формування господарсько-правового статусу суб'єктів некомерційної господарської діяльності та законодавчих засад їх діяльності не викликає сумнівів, оскільки від ефективності їх функціонування залежить ефективність функціонування національної економіки та виконання функцій держави й територіальних громад. Адже здійснення господарської діяльності некомерційними юридичними особами уможливує діяльність державних органів та установ, комунальних установ та організацій, закладів освіти та охорони здоров'я, наукових установ, військових частин тощо.

Окремі питання правового статусу суб'єктів некомерційного господарювання розглядалися у роботах В. С. Щербини, О. П. Подцерковного, О. В. Обод, Н. О. Славової та деяких інших юристів-господарників. Але залишаються невирішеними питання комплексного сприйняття правового становища цих суб'єктів, вдосконалення відповідного статусу.

Поняття суб'єктів некомерційної господарської діяльності варто розглядати з погляду суб'єктного складу некомерційної господарської діяльності, якій присвячена глава 5 розділу 1 ГК України (ст. ст. 52–54), поняття підприємницьких товариств та установ, закріплених у ст. ст. 83, 85, 86 ЦК України, і поняття неприбуткових організацій, закріплених у податковому законодавстві.

Положення ст. 52 ГК України визначають склад некомерційної господарської діяльності. Некомерційне господарювання — це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку. Некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки в галузях (видах діяльності), в яких забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади або органу місцевого самовряду-